

2. Мальська М.П., Зінько Ю.В., Шевчук О.М. Перспективи розвитку геотуризму в Україні. / М.П. Мальська, Ю.В. Зінько., О.М. Шевчук. Геотуризм: практика і досвід. Матеріали міжнародної наукової конференції / Ред. Л.З. Скакун, І.М. Бубняк. — Львів: НВФ «Карти і атласи», 2014. — 152 с..

3. Середнє Придністров'я / Під. ред. Г.І. Денисика. – Вінниця, ПП. «Видавництво «Теза», 2007. – 431 с.

АНАЛІЗ ФУНКЦІОНАЛЬНОСТІ ГОТЕЛЬНОГО ГОСПОДАРСТВА УКРАЇНИ В РОЗРІЗІ АДМІНІСТРАТИВНИХ ТЕРИТОРІЙ

Поплавська І.В.¹, Pabian A.²

innapoplavska@ukr.net

¹*Тернопільський національний педагогічний університет ім. В. Гнатюка, Україна*

²*University of Economics in Katowice, Poland*

Features of the hotel industry functionality of Ukraine are considered. To carry out this analysis, a methodology aimed at determining the level of the hotel industry development in terms of regions was used, which includes determining the level of development according to three features: a) the level of hotel services consumption; b) the level of employment in the hotel industry; c) level of capacities development of the hotel network. The resulting data is summarized in the table.

Key words: *hotel industry, functionality of the hotel industry, level of services consumption of the hotel industry, level of employment in the hotel industry, level of capacities development of the hotel network.*

Готельне господарство як вид економічної діяльності має свої специфічні ознаки, які дозволяють виділити його в окрему галузь сфери послуг. Як галузь сфери послуг і складова індустрії туризму готельне господарство у своєму функціонуванні підпорядковане дії загальних та спеціальних суспільних законів і закономірностей. Саме на виявлення тенденцій і закономірностей територіальної організації готельного господарства спрямована розроблена нами методика дослідження, яка поєднує системний та процесуальний підходи, методи системно-структурного аналізу та часових зрізів.

Аналіз сучасних досліджень готельного господарства в Україні дозволяє стверджувати, що здебільшого воно досліджується економічною наукою як складова індустрії туризму (Л.Г. Агафонова, Т.І. Ткаченко, Л.М. Шульгіна, Г.І. Михайліченко, Н.В. Мельниченко, І.М. Мініч, В.Ф. Кіфяк, Т.Г. Сокол та інші), де основна увага приділяється питанням економічної ефективності готельної справи, маркетингу та менеджменту, організації ринкової діяльності готелів в індустрії туризму. Значний обсяг публікацій присвячений оцінці якості обслуговування в готелях і готельних комплексах, організації діяльності готелю (А. Байлик, В. Гуляєв, М. Євдокименко, Х. Роглев, В. Федорченко та інші).

Методика суспільно-географічного дослідження готельного господарства ґрунтується на системному та процесуальному підходах. Системний підхід і його основний метод – системно-структурний аналіз передбачають визначення кінцевого елементу об'єкту дослідження, його атрибутів та зв'язків. Процесуальний підхід і його основний метод – метод часових зрізів, – передбачають визначення та обґрунтування системи часових зрізів, за допомогою яких може бути розкритий механізм регіональних зрушень в розвитку готельного господарства. Поєднання цих двох підходів дозволяє розглядати об'єкт як цілісне утворення взаємопов'язаних та взаємодіючих елементів,

розвиток яких в часі та просторі проявляється в регіональних зрушеннях і закріплюється механізмом територіальної організації.

Елементом готельного господарства як системи є підприємство, що надає послуги розміщення та низку додаткових послуг тимчасовим відвідувачам за заздалегідь визначену плату, які сприяють їх безпечному та комфортному перебуванню поза постійним місцем проживання. Ці підприємства пов'язані між собою речовими, інформаційними та організаційно-управлінськими зв'язками. Готельне господарство як система характеризується такими атрибутами: змістовність, структурованість, територіальність, динамічність, функціональність, взаємозв'язність. Функціональність готельного господарства як системи визначається його призначенням: надання послуг тимчасовим відвідувачам (подорожуючим) у відповідності до умов і рівня розвитку ринку готельних послуг. Взаємозв'язок і взаємодія елементів-підприємств в межах готельного кластера і в межах індустрії туризму регламентують місце готельного господарства на ринку послуг. Ознаками змістовності системи є кількість, якість та міра. Структурованість визначається характером та стійкістю відносин між елементами. Однією з ознак структурованості може розглядатись територіальність з такими її характеристиками, як розподіл (концентрація, диференціація), малюнок (композиція, диспозиція), інтенсивність. Динамічність системи є її розвитком і змінами в часі й просторі. Саме вона покладена в основу визначення та обґрунтування процесу регіональних змін в розвитку готельного господарства, а саме, на основі аналізу динаміки регіонального процесу розвитку готельного господарства пропонується його хронологічна структуризація: визначаються часові зрізи як етапи, найбільш характерні для процесу розвитку системи в цілому, виходячи з її функціонального призначення.

Методика визначення рівня розвитку готельного господарства в розрізі регіонів включає визначення рівня розвитку за трьома ознаками: а) рівень споживання послуг готельного господарства; б) рівень зайнятості в готельному господарстві; в) рівень розвитку потужностей готельної мережі.

Кожен з рівнів визначається за кількісними показниками, які в наших дослідженнях використовуються при аналізі динаміки процесів, зокрема, процесу розвитку потужностей готельної мережі, процесу споживання готельних послуг, процесу забезпечення галузі кадрами. При визначенні динаміки мають місце такі характеристики, як темпи зростання, а механізм розвитку можна пояснити, проаналізувавши варіаційно-динамічні ряди кожного з показників, або показник рівня розвитку галузі.

У більшості суспільно-географічних досліджень використовуються відносні показники, які характеризують насиченість (рівень споживання, рівень забезпечення) і обчислюються на душу населення (1000 осіб) потенційних споживачів. Саме вони стали базовими при дослідженні рівня розвитку готельного господарства і розраховуються для кожної адміністративно-територіальної одиниці країни – 27 одиниць.

Рівень споживання послуг, які надаються закладами розміщення, визначається як показник споживання за формулою (1):

$$w_o^i = \frac{W_o^i}{H_o^i}, \quad (1)$$

де, w_o^i – показник споживання готельних послуг, грн./1000 осіб

W_o^i – обсяг споживання готельних послуг в i -ій області за певний рік, тис. грн.

H_o^i – чисельність населення в i -ій області за певний рік, тис. осіб

Рівень зайнятості в готельному господарстві визначається показником праці за формулою (2):

$$p_o^i = \frac{P_o^i}{H_o^i}, \quad (2)$$

де, p_o^i – показник забезпеченості готельного господарства кадрами, осіб/1000 осіб;

P_o^i – кількість зайнятих в готельному господарстві i - ої області за певний рік, осіб;

H_o^i – чисельність населення в i - й області за певний рік, тис. осіб

Рівень розвитку мережі готельного господарства визначається за показником потужності закладів розміщення за формулою (3):

$$l_o^i = \frac{L_o^i}{H_o^i}, \quad (3)$$

де, l_o^i – показник потужності закладів розміщення, кількість місць/1000 осіб;

L_o^i – загальна кількість місць в закладах розміщення в i - й області за певний рік, тис.місць;

H_o^i – чисельність населення в i - й області за певний рік, тис. осіб

Всі зазначені показники приведені до спільного знаменника, що надає їм змістовної єдності.

Рівень розвитку галузі – це відносна характеристика. Вона може визначатися або відносно середньостатистичного рівня по країні, або відносно певного нормативного рівня. Кожен з методів має свої переваги й недоліки. Так, метод співвідношення з середнім значенням показника дає змогу порівняти області за досягнутим рівнем розвитку галузі, тобто за рівнем спожитих послуг, але не дає уявлення про незадоволений попит і напрямки розвитку галузі. Цей недолік певною мірою усувається застосуванням нормативного методу визначення рівня розвитку галузі, але норматив має узагальнений характер і не враховує умов розвитку галузі, які певною мірою відмінні по областях країни і залежать від характеру туристичних потоків, демографічних характеристик населення, рівня та якості життя, структури та характеру зайнятості, розселення тощо. До того ж нормативно визначена лише одна з вибраних характеристик, а саме показник потужності мережі – L_u (кількість місць в засобах розміщення). Нормативне значення $L_u = 10$ місць/1000 осіб.

Метод співвідношення з середнім значенням показника дозволяє перейти від розмірних показників до безрозмірних індексів, співставляючи конкретні значення показників по областях з середнім значенням показника по Україні за формулами (4; 5; 6)

$$I_w = \frac{W_o L_o P_o}{W_u L_u P_u} \quad (4), \quad I_l = \frac{L_o^i}{L_u} \quad (5), \quad I_p = \frac{P_o^i}{P_u} \quad (6)$$

де I_w - індекс споживання готельних послуг;

I_p - індекс трудобезпеки галузі;

I_l - індекс локалізації, який характеризує розвиток мережі і вказує на забезпеченість споживачів потужностями готельного підприємства.

Визначення інтегрального індексу розвитку готельного господарства в регіоні здійснюється за формулою (7):

$$I = \frac{I_w + I_l + I_p}{3} \quad (7)$$

Рівень розвитку готельного господарства в країні - $I_u = 1$. Якщо отримане значення індексу більше за 1, то область має рівень розвитку галузі вищий за середній по країні, і відповідно, навпаки, якщо значення індексу менше за 1 – область має рівень нижчий середнього по країні. Пояснити причини досягнення певного рівня розвитку галузі можна на основі аналізу складових інтегрального індексу.

Кількісні критерії ранжування регіонів за рівнем розвитку готельного господарства встановлені наступні: високий рівень розвитку - I ранг $\geq 1,0$; середній рівень розвитку - II ранг $0,99 - 0,70$; нижче середнього рівень розвитку - III ранг $0,69 - 0,40$; низький рівень розвитку - IV ранг $\leq 0,39$.

Аналіз індексів економічних, трудових та локалізаційних ознак рівня розвитку готельного господарства (табл. 1) дозволяє зробити висновок, що на сучасному етапі галузі з надання послуг тимчасового розміщення в готельний бізнес регіональна структура стала більш строкатою, відбиваючи переорієнтацію на потреби туризму.

Таблиця 1

Показники та індекси розрахунку рівня розвитку готельного господарства України

області	w_i	p_i	l_i	I_w	I_p	I_l	I_{cp}	рівень
АР Крим
Вінницька	8,10	0,24	0,81	0,16	0,38	0,49	0,34	III
Волинська	23,86	0,44	1,70	0,48	0,70	1,04	0,74	II
Дніпропетровська	31,46	0,44	1,29	0,63	0,70	0,79	0,71	II
Донецька
Житомирська	9,83	0,22	1,16	0,20	0,35	0,71	0,42	III
Закарпатська	25,05	0,68	2,55	0,50	1,08	1,55	1,04	I
Запорізька	21,15	0,37	0,98	0,42	0,59	0,60	0,54	III
Івано-Франківська	18,62	0,48	1,73	0,37	0,76	1,05	0,73	II
Київська	28,0	0,34	1,15	0,56	0,54	0,70	0,60	III
Кіровоградська	8,23	0,26	0,80	0,16	0,41	0,49	0,35	IV
Луганська
Львівська	70,35	1,14	2,50	1,40	1,81	1,52	1,58	I
Миколаївська	13,74	0,28	1,02	0,27	0,44	0,62	0,44	III
Одеська	54,56	0,72	2,44	1,09	1,14	1,49	1,24	I
Полтавська	16,84	0,33	1,29	0,34	0,52	0,79	0,55	III
Рівненська	11,73	0,31	1,19	0,23	0,49	0,73	0,48	III
Сумська	9,97	0,36	0,66	0,20	0,57	0,40	0,39	IV
Тернопільська	10,91	0,17	1,00	0,22	0,27	0,61	0,37	IV
Харківська	25,76	0,47	0,81	0,51	0,75	0,49	0,58	III
Херсонська	8,80	0,34	1,10	0,18	0,54	0,67	0,46	III
Хмельницька	10,59	0,34	0,95	0,21	0,54	0,58	0,44	III
Черкаська	12,88	0,35	1,29	0,26	0,56	0,79	0,54	III
Чернігівська	13,26	0,45	1,51	0,26	0,71	0,92	0,63	III
Чернівецька	17,33	0,33	1,32	0,35	0,52	0,80	0,56	III
м. Київ	390,57	2,6	4,53	7,78	4,13	2,76	4,89	I
м. Севастополь
Україна	50,23	0,63	1,64	1,00	1,00	1,00	1,00	

Сучасний стан і тенденції розвитку готельного господарства країни можна охарактеризувати наступними положеннями: досягнення готельної індустрії України є дуже скромними на тлі загальносвітової тенденції зростання сфери послуг, процвітання і розвитку даної сфери діяльності; основний готельний фонд країни не відповідає міжнародним стандартам; високо комфортабельні готелі в Україні введені в експлуатацію за участю іноземних компаній.

Слабка підтримка готельної діяльності з боку держави, проблема інвестиційної активності, сезонність наповненості, а також нерівномірність завантаження по регіонах України, виникнення конкуренції на готельному ринку між готельними підприємствами та індивідуальними засобами не готельного типу, використання готелів не за призначенням, відсутність надійної та достовірної інформації про стан ринку готельних послуг та відповідної конкуренції на цьому ринку ще більше погіршує стан і затримує вихід України на світовий туристичний ринок.

У 2017 р. в порівнянні з 2014 р. кількість підприємств готельного господарства зменшилась на 6,3 % (2478 од.), кількість номерів – на 1,4 % (68241 од.), місткість номерів

– на 2,2 % (132,5 тис. місць). Незважаючи на зменшення кількості готелів та інших аналогічних засобів розміщення, показник кількості розміщених у 2015 р. в порівнянні з 2014 р. зріс на 12,7 % і становить 4297,2 тис. осіб. Виходячи з даних, можна стверджувати, що на зменшення показників вплинули такі чинники, як економіко-політична та фінансова нестабільність країни, проведення воєнних дій на частині території держави у зв'язку з чим зменшився туристичний потік в Україну. Якщо, згідно даних Державної статистичної служби, у 2013 р. Україну відвідали 24,67 млн. осіб, то у 2014 р. туристичний потік зменшився на 48,5 % і становить 12,71 млн. осіб. У 2017 р. в порівнянні з 2014 р. туристичний потік ще зменшився на 2,2 %. Але зменшилася кількість не тільки іноземних туристів, а й самі українці стали менше подорожувати всередині країни. Так у 2015 р. в порівнянні з 2013 р. потік внутрішніх туристів зменшився на 345 тис. осіб, або на 49,2 %.

На етапі трансформації відбувався болісний процес переходу на ринкові механізми організації діяльності, що обумовило зміни в галузевій та територіальній структурі. Незважаючи на загальне зменшення економічних показників та елементів територіальної структури, позначився процес чіткої територіальної диференціації рівня розвитку галузі та концентрації гостинності у відповідності до туристичного попиту. Таким чином, на трансформаційному етапі готельне господарство почало перебудовуватись на складову індустрії туризму, орієнтовану на туристичний попит, чим і обумовлені процеси територіальної концентрації закладів, що надають послуги розміщення і є матеріально-технічною базою розвитку туризму на території.

Висновки. Дана галузь економічної діяльності є матеріально-технічною базою, основою для освоєння туристично-рекреаційного потенціалу та розвитку туризму в країні. Тому для забезпечення сталого розвитку туристичної сфери необхідне підвищення якості готельної пропозиції, що відповідає європейським стандартам. Але економіко-політична та фінансова нестабільність країни, проведення воєнних дій на частині території держави призвели до значного сповільнення темпів розвитку готельного ринку. Без стабілізації політичної та соціально-економічної ситуації, припинення військових дій, вкрай складно утриматися на ринку та отримувати позитивний економічний результат господарської діяльності. Але при існуючих економічних і політичних проблемах в Україні, готельне господарство та ринок готельних послуг продовжує функціонувати, трансформуючись під реалії сьогодення.

Перелік використаних джерел:

1. Поплавська І.В. Основні риси методики суспільно-географічного дослідження готельного господарства // Географія та туризм. 2010. – № 4. – С. 122-125.
2. Проблемы и перспективы развития туризма в Украине и мире: управление, технологии, модели: [монография] / Науч. ред. проф. И.Н. Волошина. – Луцк : РВВ Луцкого НТУ, 2015. – 328 с.
3. Лозова О. А., Мамотенко Д. Ю. Сучасний розвиток готельного господарства в Україні. Вісник Харківського національного технічного університету сільського господарства імені Петра Василенка: Економічні науки. Харків : ХНТУСГ, 2017. – Вип. 185. – С. 251-259.

РОЗВИТОК НАУКОВИХ ПІДХОДІВ ДО ПРОСТОРОВОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ РЕКРЕАЦІЇ ТА ТУРИЗМУ

Сич В.А., Яворська В.В., Коломієць К.В.

kolomiyets@onu.edu.ua

Одеський національний університет імені І. І. Мечникова, Україна